

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Agenda Ecclesiae Paderbornensis

Dietrich <Paderborn, Bischof>

Paderbornae, 1602

Compendiosa de Matrimonio instructio.

urn:nbn:de:gbv:23-drucke/s-483a-2f-helmst3

COMPENDIOSA DE MATRIMONIO IN- STRUCTIO.

QVID SIT MATRIMONIUM.

Matrimonium est Sacramentum, in quo est legitima viri & feminae coniunctio ad consuetudinem vitae indiuiduam diuinitus instituta.

M A T E R I A.

Materiae loco sunt vir & femina, qui matrimonium contrahunt, sicut in reliquis contractibus materiam dicimus, de quo fit contractus, ut cum domus emitur, emptionis materia est domus: ita quia in contractu matrimonij vir & femina tradunt inter se mutuam corporum potestatem, ipsi contrahentes & sacramentum matrimonij contrahunt & materia sunt sacramenti.

F O R M A.

Forma consistit in verbis vel alijs signis, quae significant & declarant consensum mutuum & praesentem. Nam verba & signa, quae declarant tempus futurum ad sponsalia, in quibus spondetur & promittitur matrimonium, pertinent, non autem efficiunt praesentis matrimonij contractum.

DE CLANDESTINO MATRIMONII CON- TRACTU ABROGATO.

I.

Consensus mutuus verbis praesentis temporis vel alijs signis expressis, ut habeat vim inter personas alioqui legitimas contrahendi matrimonij, necesse est ut declaretur praesente Pastore vel alio sacerdote de ipsius pastoris vel Episcopi ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus. Nam

omnis

omnis alius contractus quantumvis libero vtriusq; viri & fæminæ consensu, etiam per verba (vt vocant) de præfenti initus, cui vel sacerdos sine dicto testium numero, vel dictus testium numerus sine Pastore vel alio sacerdote (vt dictum est) præfens non fuerit, irritus est & nullam matrimonij vim habet, atq; sic iudicandum esse ab omnibus Ecclesia mandat. Concil. Triden. Sess. 24. capit. 1. de reformat. matrimon.

Pastor coniugum nomina & testium, diemq; & locum contracti matrimonij in libro, quem diligenter custodiat, describat.

II.

Coniuges ante benedictionem Sacerdotalem in templo, & non alibi suscipiendam, in eadem domo non habitent.

III.

Ecclesia statuit benedictionem à proprio sacerdote suscipi debere, neq; à quoquam nisi ab ipso Pastore vel ab Episcopo licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alio sacerdoti concedi posse, quacunq; consuetudine aut Priuilegio non obstante.

EFFECTVS ET FRVCTVS HVIVS SACRAMENTI SPIRITVALES.

Significat coniunctionem Christi cum Ecclesia & ex vi & virtute illius significationis confert quoque gratiam coniugibus sanctè & cum timore Dei matrimonium contrahentibus, ad dignè & sanctè matrimonio vtendum, ne videlicet libidini frena laxentur, ad fidem perpetuo & mutuo seruandam, castitatemq; coniugalem, ad mutuam dilectionem, ad prolem Christo educandam, ad tribulationem carnis (vt loquitur Apostolus) hoc est, multa matrimonij onera leuius & facilius ferenda, ad perpetuam coniugalis vinculi indissolubilitatem retinendâ, deniq; ad vas suum debite in honore & sanctificatione, non in passione desiderij possidendum, vt sit honorabile coniugium & thorus immaculatus. Nam vt ait angelus Rapdael apud Tobiam: Super eos, qui coniugium ita suscipiunt, vt Deû à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus quibus non est intellectus, dæmonium habet potestatem.

i. Cor. 7.
i. Thef. 4

Heb. 13.
Tob. 6.

MATRIMONIUM, VINCVLVM EST CHRISTIANIS
INDISSOLVIBILE.

I.

Propter Dei institutionem : nam quod Deus coniunxit, homo non separet, Matth. 19.

II.

Propter Sacramenti rationem, hoc est, propter significationem coniunctionis Christi cum Ecclesia, quæ perpetua est. Sic ergo matrimonium consummatum, quo perfectè significatur coniunctio Christi cum humana natura & cum Ecclesia, nullo modo soluitur.

III.

Matrimonium non consummatum per alterius professionem in religione soluitur, vt in seculo remanens libere cum alio contrahere possit.

COHABITATIO ET DOMESTICA CONVERSATIO,
THORIQUE CONSVETVDO REMANENTE CONIUGALI

vinculo separari potest & diuortium fieri.

ET licet quo ad vinculum coniuges nullam ob causam separari queant (vt dictum est) tamè propter adulterium siue fornicationem alterius, vt ait Dominus in Euangelio, separari possunt quoad thorum & domesticam cohabitationem. Verum separatio hæc non nisi publico Ecclesiæ iudicio fieri debet, ideò in occulto adulterio, quod probari non potest, locum non habet. Moneantur autem sapius & diligenter coniuges, illos spontè & absq; causa & sine auctoritate Ecclesiæ separatos non posse diu viuere sine conscientia mortalis peccati, quacunq; tandem causa & prætextu id faciant & nisi maturè velint reconciliari, aut saltem suæ separationis causas ab Ecclesia cognosci & iudicari sollicitent & patiantur, denegetur illis sacra communio.

QUIS POTEST MATRIMONIUM
CONTRAHERE.

I.

Quilibet, qui iuste atatis est, & sanus ingenio & intellectu, hoc est, qui consentire potest in coniugalem affectum, & officium matrimoniale exercere, & qui lege prohibitus non est.

II.

Aetas legitima in masculino est quatuordecim annorum expletorum, in femina duodecim, ita ut si contrahant ante, non sit iudicandum matrimonium, sed sponsalia, iuris interpretatione, nisi essent proximi pubertati, & malitia superpleret aetatem.

III.

Sanitas ingenij requiritur, unde furiosus nisi habeat lucida interualla contrahere non potest, quia nec consentire. Qui autem lege impediuntur, in sequentibus patebit.

QVOT ET QVAE SINT IMPE-
DIMENTA.

Impedimenta sunt duplicia. Quaedam enim impediunt & dirimunt, siue irritum reddunt matrimonium, ita ut nullum sit: alia impediunt, ita ut sine peccato contrahi non possit, si tamen contrahatur valet & non dirimitur.

IMPEDIMENTA QVAE DIRIMVNT, HIS VERSIBVS
COMPREHENDVNTVR.

ERror, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Sis affinis, si forte coire nequibus.
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

DE IMPEDIMENTO ERRORIS.

ERror est duplex: Personæ & Qualitatis. Personæ, ut existimans se contrahere cum filia, & contrahit cum matre.

Hic error facit, vt sic contractum matrimonium sit nullum, quia hic deest consensus, nam qui errat, non consentit.

Error qualitatis, vt si de paupere credatur quod sit diues, aut de ignobili quod nobilis sit, vel de corrupta quod sit virgo, aut de mala quod bona sit, & huiusmodi error non impedit matrimonium.

DE IMPEDIMENTO CONDI-
TIONIS.

Conditio refertur ad seruitutem & libertatem. Error ergo huius conditionis impedit & dirimit matrimonium.

DE VOTI IMPEDI-
MENTO.

Intelligitur de voto continentiae siue castitatis solemnisi: Votum autem solemnne fit per susceptionem ordinis sacri, vt Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, vel professionem factam in aliqua religione approbata.

DE COGNATIONE.

Cognatio est triplex, Carnalis, Spiritualis, & Legalis,

DE CARNALI COGNATIONE, QVAE DICITVR
CONSANGVINITAS.

I.

Tres sunt lineae in gradibus consanguinitatis. Prima descendentium, vt pater, filius, nepos, pronepos, &c.

II.

Secunda ascendentium, vt filius, pater, auus, proauus. In his duabus lineis impedimentum est perpetuum, quia si viuerent, semper illa reuerentia remaneret.

Ter-

III.

Tertia linea dicitur transversalis siue collateralis, quæ inde oritur, quod plures propagentur ab vno. Quare computari debent gradus per comparisonem ad vnum commune principium, siue stipitem, à quo ducunt originem. In hac linea transversali matrimonia prohibentur vsque ad quartum gradum inclusiuè, pro cuius notitia sequentes regulæ notabuntur.

IIII.

Quarto gradu personæ distant à communi stipite, eodem gradu distant inter se, vt duo fratres sunt in primo gradu, quia à patre, qui est commune principium siue stipis, distant vno tantum gradu.

Quando duæ personæ inæqualiter distant à communi stipite, quoto gradu distat remotior à stipite, eodem gradu distant inter se. Vt patruus distat à filio fratris secundo gradu, quia licet patruus distet ab auo communi stipite tantum vno gradu, filius tamen fratris distat duobus gradibus.

In linea quot sunt personæ, tot sunt gradus vna dempta, quia vna persona sola non facit gradum propinquitatis: nullus enim sibi propinquus est, sed alteri. Ad transsecundum ergo gradus prohibitos sex personæ requiruntur, quæ quintum gradum constituunt, in quo licet contrahere.

* + *

AFFINITATIS GRADVS.

LINEA COGNATIONIS SPIRITVALIS

iuxta Consilium Tridentinum.

Linea: 1. paternitas inter } Baptizatum vel baptizatum, & leuantes, }
 } Baptizantes aut confirman- }
 } tes. }
 2. Copaternitas inter } Leuantes & }
 } parentes leuati }

DE SPIRITUALI COGNATIONE.

Spiritualis cognatio contrahitur in sacramento Baptismi & Confirmationis, in quo sunt duæ lineæ matrimonium impediuntis & dirimentis.

I.

Prima vocatur paternitas, inter illum qui baptizat siue suscipit, & illum qui baptizatur vel suscipitur: vterq; enim dicitur spiritualis pater, & eadem est ratio inter confirmantem & confirmatum.

II.

Secunda vocatur compaternitas quasi communis paternitas, qua vterq; parens est vnus spiritualis, alter carnalis, & hæc est inter susipientem siue baptizantem, & inter parentes baptizati siue suscepti, inter quos prohibetur matrimonium.

III.

Tertia linea quæ vocabatur confraternitas, & erat inter susceptum & filios susceptoris, à qua dicebantur fratres & forores spirituales, sublata est per Concil. Trident. Et hoc impedimentum sicut & alia intelligendum est, si præcedat matrimonium contrahendum. Nam verum matrimonium nullo sequente vel superueniente impedimento dirimi aut separari potest.

V.

Quando quis baptizatur in domo propter necessitatem, contrahitur cognatio spiritualis, non autem postea quando portatur ad Ecclesiã, & omisæ solemnitates & cæremoniæ adhibentur.

VI.

In Concil. Trident. vt vitentur ista impedimenta statutum est, vt vnus tantum, siue vir siue mulier, vel ad summum vnus & vna baptizatum suscipiant, vt supra in instructione de baptismo dictum est.

In eodem Concil. Trident. constituitur, vt si quis in gradibus prohibitis scienter matrimonium contrahere præ-

sumptis

sumpserit, separetur, & spe dispensationis consequenda careat, idq; magis si matrimonium non tantum contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas & superpositas in contrahendo neglexerit, iisdem subijciatur pœnis. Si verò solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuerit, tunc facilius cum eo & quidem gratis dispensari poterit.

**COGNATIO LEGALIS, QVAE EX AD-
optione nascitur, prætermittenda est.
DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.**

CRimen, quod matrimonium contrahendum impedit & contractum dirimit, duplex est, adulterij & homicidij, non cuiuscunq; sed in quatuor sequentibus casibus.

I.
Quando alter coniugum procurat alterum occidere per tertiam personam, tunc alter coniugum remanens non potest cū illa persona contrahere matrimonium in perpetuū.

II.
Ex homicidio coniuncto adulterio.

III.
Ex adulterio cui adiungitur fides de contrahendo matrimonio post mortem alterius.

III.
Si non solum fides de contrahendo matrimonio detur adultero, sed etiam de facto contrahatur cum adultero matrimonium.

DE DISPARITATE CVLTVS.

Disparitas cultus siue religionis intelligitur inter baptizatum & non baptizatum, inter quos non potest esse matrimonium, cum sine baptismo nullum recipi possit Sacramentum. Quando verò vterq; est baptizatus, etiam si sint hæretici, apostatae, excommunicati non dirimitur matrimonium contractū, licet grauiter peccent contrahendo.

DE VI, ET VIOLENTIA.

Vis, siue violentia impedit & dirimit matrimonium, siue sit absoluta vt coactio, siue per merum cadentem in virum constantē, qui est quadruplex, vt significatur hoc versu

Stupri siue stat⁹ (id est seruitutis) verberis atq; necis. Talis enim vis tollit consensum liberum, sine quo non potest esse matrimonium, quod Ecclesia prorsus vult esse liberum. Si quis ergo consentiat timore stupri, mortis intentæ, vel verberum, vinculorum vel carceris, nullum est matrimonium, nisi postea tacitè consentiat & ratum habeat, alioquin non est ratum, etiamsi confirmasset iuramento, vel permisisset se cognosci carnaliter, si de nouo non consentiat, vt est dictum.

Propter matrimoniorum libertatem est quoque à Concilio Trident. Statutum, ne inter raptorem & raptam possit consistere matrimonium, quamdiu ipsa manserit in potestate raptoris.

Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, & nihilominus raptor & omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes, sunt ipso iure excommunicati & perpetuo infames, omniumq; dignitatum incapaces, & si clerici fuerint, de proprio gradu decidunt.

Tenetur etiam raptor mulierem raptam, siue in vxorem duxerit, siue non, decenter arbitrio iudicis dotare.

DE ORDINE.

Intellige de ordine sacro. Promoti enim ad maiores ordines sacros, propter votum solemne continentiae annexum non possunt contrahere, & si contrahunt non tenet.

DE LIGAMINE.

Ligamen est, quando quis, vel quæ est ligatus vel alligatus alteri vinculo matrimoniali.

Dubitans de morte coniugis, non satis est si per quinquennium exspectet, sed exspectare debet certitudinē mortis eius. Et certum dicitur, quod per violentas præsumptiones habetur, vt quia in acie fuit, & aliis redeuntibus ipse non redijt, vel quia per amicorum literas constat.

DE PUBLICA HONESTATE.

In Concilio Trident. declaratum est hoc impedimentum, vbi Sponsalia quacunq; ratione valida non fuerint abrogatum esse & penitus sublatum. Vbi autem valida fuerint primum gradum non excedere, quod in vltioribus gradibus non possit absq; dispendio obseruari.

DE AFFINITATE.

Affinitas est propinquitas personarum, omni carens parentela, proueniens ex carnali copula etiam fornicaria. Omnes consanguinei vxoris efficiuntur affines marito, & omnes consanguinei mariti fiunt affines vxori in eo gradu, quo erant consanguinitati iuncti, & frater vxoris est in primo gradu affinitatis marito. Affinitas impedire solet & dirimere matrimonium vsque ad quartum gradum. Sed Concil. Trident. impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, ad eos tantum restringit, qui primo & secundo gradu coniunguntur.

Si affinitas præcedat matrimonium impedit & dirimit, non autem si sequatur.

DE IMPOTENTIA COEVNDI.

Hæc quia aduersatur naturæ matrimonij, in quo traditur mutua corporum potestas ad procreationē & fornicationis euitationem, si præcedat & est perpetua, siue sit naturalis, siue accidentalis, nempe per maleficium vel castrationem, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, non autem si sequatur.

DE IMPEDIMENTIS QVÆ IMPEDIVNT, NE SINE PECCATO CONTRAHI POSSIT: NON TAMEN contractum dirimunt.

Interdictum Ecclesiæ, vt quando aliquis prohibetur ab Episcopo vel pastore contrahere matrimonium propter

aliquam

Q

I.
II.
III.
III.
I.

aliquam causam probabilem; vt quia dicitur fortasse con-
sanguinea vel alteri desponsata, & donec certò constet an sit
aliquod obstaculum: tunc enim si contrahat, peccat mor-
taliter propter inobedientiam, matrimonium tamen, nisi
sit aliud impedimentum, subsistit.

II. Propter hanc causam fiunt proclamationes & adhiben-
turaliæ solemnitates.

III. Tempus feriarum, quo prohibetur traductio Sponsæ &
nuptiarum solemnitas, non autem sponsalia aut contractus
matrimonij, quod solo consensu fit. Nunc in Conc. Trid.
restringitur hoc pacto, ab aduentu Domini vsq; ad diem E-
piphaniæ, & à feria quarta cinerum vsq; ad octauam Paschæ
inclusiue, in alijs verò temporibus nuptiæ celebrari solen-
titer permittuntur.

IIII. Votum simplex castitatis. Contrahens enim matrimo-
nium & violans fidem Deo datam peccat mortaliter, nec pe-
tere debitum, sed reddere petenti potest: & si moriatur v-
xor aliam recipere non debet, vt vel tunc soluat quod Deo
promisit: tutius tamen est in prædictis petere dispensatio-
nem propter periculum.

V. Sponsalia: qui enim alteri promisit fidem, peccat fran-
gendo & contrahendo cum altera, nisi in casu in quo spon-
salia sine peccato soluantur.

**Sess. 24.
capit. 7.
de refor-
mat. ma-
trimon.** Admonet etiam Concil. Trident. ne homines vagi, &
qui incertas habent sedes, facile ad matrimonium admit-
tantur, neue Pastores illorum matrimonijs intersint, nisi
prius diligentem inquisitionem fecerint, & ab Episcopo li-
centiam id faciendi obtinuerint. Item si quos habeant, sub
sua paræcia concubenarios, siue solutos, siue coniugatos
eos Pastores diligenter & fideliter Episcopo denunciandos
curabunt.

DE SPONSALIBVS

ET si in diocesi Paderbornensi frequentius omis-
sis sponsalibus ad matrimonij celebrationem procedant: quia
tamen fieri potest, vt iusta de causa, partes contrahere volen-
tes sponsalia præmitti & celebrari petant, non inutile visum
fuit de sponsalibus ea quæ sequuntur annexere.

Sponsa

I.
Sponsalia nihil aliud sunt, quam futurarum nuptiarum promissiones, nam quando duo per verba de presenti (vt loquuntur) contrahunt, tunc coniuges, non sponsi aut sponsæ vocantur & sunt.

II.
Quilibet valens contrahere matrimonium, potest etiam sponsalia contrahere per se, vel per nuncium, per procuratorem, parentes atq; quemlibet alium, dummodo consentiant, & ratificent hi, quorum nomine contrahunt.

III.
Ante septennium non possunt contrahi propter defectum rationis, cuius usus hic necessarius.

IIII.
Contrahuntur per verba futuri temporis aliquando simplici promissione; vt, Accipiam te in vxorem, & è contra; aliquando verò addito iuramento, annuli, arhæ num. miq; donatione & acceptione.

V.
Cum promissio debitum constituat, absq; mortali peccato & perfidia non potest, qui sponsalia contraxit, renuere matrimonij susceptionem, nisi in casibus à iure permisis. In foro tamen contentioso non compelluntur ab Ecclesia, quia matrimonia debent esse liberrima, & coacta infelices vt plurimum sortiuntur exitus.

VI.
Excommunicati sunt Domini, qui subditos inuitos matrimonia contrahere compellunt.

Sponsalia quandoq; soluuntur sine peccato, per religionis approbatæ ingressum, votum castitatis simplex, superuenientem affinitatem, aut per grauem infirmitatem alteri spondentium superuenientem sequentem hæresim aut matrimonium cum alio per verba de presenti.

Vide Canones & Nauar. cap. 22. sui manualis num. 25. & sequent.